

ПОВНОВАЖЕННЯ ПРОКУРОРА В ДОСУДОВОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

В умовах прийняття нового Кримінального процесуального кодексу України (далі по тексту – новий КПК України) набуває актуальності визначення процесуальної ролі прокурора у кримінальному провадженні. Найбільш суттєві зміни, викликані новим КПК, стосуються процесуального статусу прокурора у досудовому кримінальному провадженні, який, з огляду на це, потребує пильної наукової уваги.

Оцінюючи роль прокурора у реформованому досудовому кримінальному провадженні, необхідно зазначити, що новий КПК України приділяє законодавчій регламентації процесуального статусу прокурора значно більшу увагу, ніж попередній кримінально-процесуальний закон. Зокрема, суттєво були розширені повноваження прокурора: якщо ст. 227 попереднього КПК України складалася із 15 положень, у новому (ст. 36 КПК) їх передбачено більше 20.

Вказані у ст. 36 нового КПК України повноваження прокурора є комплексними, і реалізуються як у досудовому, так і у судовому кримінальному провадженні. Разом з тим, необхідно звернути увагу на деякі внутрішні суперечності, які містяться у законодавчому конструюванні повноважень прокурора. Так, виходячи зі змісту ч. 2 ст. 36 нового КПК України, формально всі повноваження прокурора, передбачені у кримінальному провадженні, здійснюються на виконання процесуального керівництва досудовим розслідуванням. Такий підхід законодавця, як і юридична конструкція відповідної норми, не є виправданими. Так, наприклад, викликає заперечення включення до змісту процесуального керівництва повноваження прокурора звертатися до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності (п. 14 ч. 2 ст. 36 нового КПК); підтримувати державне обвинувачення в суді, відмовлятися від підтримання державного обвинувачення, змінювати його або висувати додаткове обвинувачення у порядку, встановленому КПК (п. 15 ч. 2 ст. 36); оскаржувати судові рішення в порядку, встановленому КПК (п. 20 ч. 2 ст. 36). Очевидно, що відповідні повноваження реалізуються прокурором на виконання конституційної функції –

підтримання державного обвинувачення в суді, тому ототожнення їх з наглядом за додержанням законів під час досудового розслідування, формою якого виступає процесуальне керівництво, недопустиме. Крім того, процесуальне керівництво за своїм визначенням обмежується досудовим розслідуванням, а вказані повноваження реалізуються прокурором у судовому провадженні.

Не є, на наш погляд, процесуальним керівництвом досудовим розслідуванням і повноваження прокурора, передбачені пунктами 16-19 ч. 2 ст. 36 нового КПК, а саме: погоджувати запит органу досудового розслідування про міжнародну правову допомогу, передання кримінального провадження або самостійно звертатися з таким клопотанням в порядку, встановленому КПК; доручати органу досудового розслідування виконання запиту (доручення) компетентного органу іноземної держави про міжнародну правову допомогу або перейняття кримінального провадження, перевіряти повноту і законність проведення процесуальних дій, а також повноту, всебічність та об'єктивність розслідування у перейнятому кримінальному провадженні; перевіряти перед направленням прокуророві вищого рівня документи органу досудового розслідування про видачу особи (екстрадицію), повертати їх відповідному органу з письмовими вказівками, якщо такі документи необґрунтовані або не відповідають вимогам міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, чи законам України; доручати органам досудового розслідування проведення розшуку і затримання осіб, які вчинили кримінальне правопорушення за межами України, виконання окремих процесуальних дій з метою видачі особи (екстрадиції) за запитом компетентного органу іноземної держави. Вказані повноваження за спрямованістю належать не до тих, що мають на меті спрямування досудового розслідування і забезпечення його ефективності, і, таким чином, входять до змісту процесуального керівництва, а до забезпечення участі прокурора у процесі здійснення міжнародної допомоги у кримінальному провадженні, тобто становлять самостійну групу повноважень прокурора.

Враховуючи викладене, із усього масиву повноважень прокурора, які визначені у ч. 2 ст. 36 нового КПК України, слід виокремити відносно самостійну групу повноважень щодо здійснення процесуального керівництва досудовим розслідуванням, які визначені пунктами 1-13 ч. 2 ст. 36 нового КПК і реалізуються у досудовому кримінальному провадженні. В свою чергу, ці повноваження є внутрішньо неоднорідними, що викликає потребу у проведенні подальшої їх класифікації. Остання може бути здійснена за різними критеріями, зокрема, залежно від спрямованості, визначені повноваження можна поділити на такі

окремі групи:

- ініціювання кримінального провадження. Відповідно до п. 1 ч. 2 ст. 36 нового КПК, прокурор уповноважений починати досудове розслідування за наявності підстав, передбачених КПК;

- забезпечення режиму процедурності кримінального провадження. Це полягає у повноваженнях прокурора погоджувати або відмовляти у погодженні клопотань слідчого до слідчого судді про проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій у випадках, передбачених КПК, чи самостійно подавати слідчому судді такі клопотання (п. 10 ч. 2 ст. 36 КПК); затверджувати чи відмовляти у затвердженні обвинувального акта, клопотань про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, вносити зміни до складеного слідчим обвинувального акта чи зазначених клопотань, самостійно складати обвинувальний акт чи зазначені клопотання (п. 13 ч. 2 ст. 36 КПК);

- забезпечення швидкого, повного та неупередженого досудового розслідування. Вказана група повноважень є найбільш широкою, і до їх числа можна віднести: доручати органу досудового розслідування проведення досудового розслідування (п. 3 ч. 2 ст. 36); доручати слідчому, органу досудового розслідування проведення у встановлений прокурором строк слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій або давати вказівки щодо їх проведення чи брати участь у них, а в необхідних випадках – особисто проводити слідчі (розшукові) та процесуальні дії в порядку, визначеному КПК (п. 4 ч. 2 ст. 36); доручати проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам (п. 5 ч. 2 ст. 36); призначати ревізії та перевірки у порядку, визначеному законом (п. 6 ч. 2 ст. 36) та ін.;

- виявлення порушень закону під час досудового розслідування. Вказана діяльність здійснюється прокурором різними засобами, передусім, за допомогою реалізації права мати повний доступ до матеріалів, документів та інших відомостей, що стосуються досудового розслідування (п. 2 ч. 2 ст. 36 нового КПК);

- реагування на виявлені порушення. Для цього прокурор використовує такі повноваження, як: право скасовувати незаконні та необґрунтовані постанови слідчих (п. 7 ч. 2 ст. 36), ініціювати перед керівником органу досудового розслідування питання про відсторонення слідчого від проведення досудового розслідування та призначення іншого слідчого (п. 8 ч. 2 ст. 36).

Вважаємо, що вказана класифікація не є вичерпною, і потребує доповнення іншими критеріями, проте може бути сприйнята як базова при проведенні подальших наукових